

ТМ	Г. XXXVI	Бр. 2	Стр. 963-965	Ниш	април - јун	2012.
----	----------	-------	--------------	-----	-------------	-------

Приказ дела
Примљено: 22. 04. 2012.

Јадранка Брнчић

УЛОГА РЕЛИГИЈЕ У РЕКОНФИГУРАЦИЈИ ИДЕНТИТЕТА ЗАВИСНИКА*

Књига *Зависност, религија и идентитет* резултат је занимања аутора за праксу рехабилитације зависника (најчешће о хероину и психоактивним супстанцама), утемељену на религијским уверењима. Таква је пракса последњих двадесетак година присутна у рехабилитационим центрима како Србије, тако и других суседних земаља. Без обзира што је наше друштво мање-више упознато с радом таквих центара, досад још није јасно артикулисано на који то начин религија, тачније, обраћење зависника, може помоћи реконвалесцентима у процесу рехабилитације. Срђан Сремац полази од праксе, те на темељу искустава на терену артикулира теорију и методологију такве праксе.

Вредност ове књиге јесте понајпре у томе што у њој аутор изузетно сложену проблему излечења бивших зависника приступа из интердисциплинарне перспективе. Наиме, узевши у обзир досадашња релевантна, премда кадикад и диспаратна истраживања о тој проблематици, и то из различитих подручја – од медицине, психологије, па све до теологије – аутор холистички повезује различите приступе. Уверљиво, но ненаметљиво, осветљава проблематику стављајући у средиште обликовање новог идентитета зависника који постаје идентитетом особе слободне од зависности.

Својом сложену и прецизном анализом, доследном аргументацијом и методолошки јасним следом извода, Сремац је показао да се сложени спектар проблемских подручја може промотрити као проблем наративног идентитета. Људски идентитет се након трауме, тј. ломова у конфигурацији наративног идентитета какве изазивају зависности, може наново да успостави тек обнављањем наратије, односно сведочанства о ломовима и промени која тај идентитет разуме као наративну целину. Притом, Сремац не запоставља апорије појединац-заједница, истина-стварност, вера-религија.

Постоји темељна веза између живота и приче: наш се живот конфигурира кроз време односима између нас самих и нашега сопства, нас и других, па и нас и Бога (уколико му верујемо), на исти начин на који конфигурирамо причу о нама самима и о нашем животу. Разумевати нечији живот

jbrncic@ffzg.hr

* Срђан Сремац. 2012. *Зависност, религија и идентитет (Предлог за наративну анализу сведочанстава конверзије бивших зависника)*. Сремски Карловци и Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, стр. 231.

као причу значи појединачна искуства тога живота, односно његов ток, „сложити“ у причу каква има свој почетак (или неколико почетака), средину с падовима и успонима, те крај (или крајеве: завршетак каквог пројекта, школовања, одређенога раздобља живота). Наша наративна активност и није друго до очитовање наше потраге за властитим целовитим идентитетом.

У књизи *Soi-même comme un autre* (Éditions du Seuil, Paris 1990) Пол Рикер – чију херменеутику (међу мноштвом теорија других аутора, прегледно представљених у књизи) Сремац узима као својеврсну парадигму по којој развија властито истраживање – анализира сопство (свако „само себе“ које укључује онтолошку и психолошку свеукупност сваког ја, или јаства) под два вида: *idem* (истост) и *ipse* (ипсост), односно истоветности („остати истоветан самом себи“) и самосвојности („бити сâм по себи“). До синтетичког разрешавања истоветности и самосвојности може да дође једино у наративном облику, те је стога Рикерова категорија „наративног идентитета“ уједно и наративна конфигурација, односно специфичан модел повезивања догађаја и ситуација какав омогућава дијалектичку интеграцију противречности у подручју идентитета. Питање идентитета трајно остаје отвореним, никад до краја одговореним, а можемо га увек изнова реинтерпретирати само у светлу прича што нам их нуди наша култура из чијег архива црпимо. Стога се и опетована успостава нечијега идентитета може догађати тек унутар конкретне (дискурзивне) заједнице.

Темељан проблем психичких поремећаја и потешкоћа управо је несклад између приче и живота, личнога и наративнога идентитета. Стога, како то аутор ове књиге добро, разложно и аргументовано показује, један од кључних момената исцељења управо је поновно успостављање наративног јединства, повезивање самога себе с властитим сопством. Зависник улази у процес исцељења када успе другима приповедати фрагменте своје животне приче, своје снове, конфликтне епизоде. Може се рећи да је циљ исцељења управо омогућити зависнику да исприча ове фрагменте и с временом их интегрира у подношљивију и интелигибилнију причу. А већ је у сам чин приповедања укључена и способност приче да преображава приповедачево искуство. Потрага за целовитим личним идентитетом јамчи континуитет између могућих (виртуелних) прича и исприповеданих прича за које смо спремни преузети одговорност. Укратко: заједно с причом, рађа се и субјект који прича. Сопство нам није дано, него га задобивамо посредством прича. Наше јединство није супстанцијално него наративно, а догађа се у подручју светог, што га ваља разумети као подручје успостављања јединства између себе и сопства.

За разлику од филозофског сопства које себе апсолутно именује и самодостатно је, субјект који до властитог саморазумевања долази посредством интерпретације властитог живота, субјект је који на неки начин одговара на упућен му позив, позив светога за ослобођењем сопства. С обзиром да је садржај поруке хришћанске вере управо такав позив, изречен библијским симболичким језиком, поновно успостављање наративнога идентитета итекако може бити повезано с успостављањем верскога идентитета. Субјект унутар јудео-хришћанске традиције разуме самога себе посредством позива упућеног му из библијскога текста, односно његових интерпретација у литургијској, верској заједници. Верски субјект Рикер стога зове „позваним субјектом“. Дакле, веза каква повезује симболички свет Библије и дефини-

цију сопства које себе разуме пред библијском поруком – веза је између позива и одзива. Поновно успостављање наративног идентитета резултат је хеременеутичког сусрета с позивом упућеним сопству на које оно одговара новим саморазумевањем, сусрета што се у религијском речнику зове обраћењем. А одзив је у генези свакога верског обраћења. Одговарајући на позив, сопство је позвано напустити властито саморазумевање заглављено у искуству трауме, те на одређен начин „проширити“ себе, своје искуство, свој доживљај света и времена. Преображено виђење самога себе конкретизира се у имагинацији онога ко се одазива на позив, излази му у сусрет, чиме и сам бива преображен.

Духовни аспект третирања наркоманије Сремац у својој студији не вреднује ни у психо-социјалном, ни у теолошко-религијском смислу. Сврха му је разумети и настојати протумачити на који начин реконвалесцент реконструише своје наративе о зависности и духовном преображају како би видео која је улога обраћења у успешној рехабилитацији зависника.

Вредносна идентификација с Христом, у темељима хришћанске вере, произлази из чињенице да изнад свог живота настојимо постављати „узрок“, те открива још један битан аспект самоодржања сопства – обећање. Обећање је чин којим пројектујем себе у будућност о којој још ништа не могу знати: оно је моја способност која ми омогућује да се у свако време препознам као субјект обећања. Да сам будем садржај тога обећања, односно пророк властитог живота.

Теоријске претпоставке аутору књиге нису саме себи сврха, него су повезане са захтевима конкретне праксе излечења посредством обраћења, праксе какву настоји разумети из наратива самих бивших зависника. Својим разумевањем засигурно може да придонесе разумевању и артикулацији саме праксе. А онда и њезине делотворности која мора остати спонтаном, надахнутом. И прихваћеном.